

Biti učitelj ali njegov ponaredek?

■ **Bernarda Mal**, predmetna učiteljica slovenščine na OŠ *Jurija Vege Moravče*, ima naziv 'svetovalka', je mediatorica, učiteljica razmišljanja in mentorica MEPI. Objavlja strokovne članke, sodeluje v radijskih in TV-oddajah ter na strokovnih posvetih.

Pred pol leta sem bila deležna izbruha državne uslužbenke: »Itak učitelji nič ne delate. Jaz pa moram doma svojega otroka cele popoldneve učiti branja.« Ker sva bili v uradnem položaju, ji nisem odgovorila. Po pravici povedano, me je tudi skrajno presenetilo. In kako to razumeti? V resnici je bilo izraženo mnenje družbe o učiteljevem delu. Ali pa to kaže na narobe svet. Učitelji v šoli opravljamo delo staršev (vzgoja, učenje delovnih navad, skrb zase in lastnino, uporaba mobilnih, spremljanje, urejanje pripomočkov, prinašanje stvari, tolaženje ...), starši pa doma opravljajo delo učitelja.

Se učitelj naredi ali rodi?

To je temeljno vprašanje, odgovor nanj pa sila preprost. Učiteljevo delo ni obrt, ki se je izučiš. Učiteljski poklic je namreč pot nenehnega prilagajanja, oblikovanja, spoznavanja, celo čudenja. Kdor ni pripravljen odločno hoditi po njej, je bolje, da nikoli ne vstopi v šolsko zbornico. Biti učitelj je poslanstvo. Biti učitelj je življenje v nenehnem dogajanju. Biti učitelj je v prvi vrsti skrb zase, da lahko daješ. Od nekdanjega strahospoštovanja učiteljev ni ostalo nič. Samo z lastnim zgledom in delovanjem učitelj doseže učence.

Ko učitelj vstopi v učilnico

Vstop v učilnico je, kot bi šel na rentgen. Za razliko od nekdanje zelo pomembne boljše obleke, ki je dokazovala dostojanstvo in spoštovanje, so učitelji danes oblečeni v vsakdanja oblačila, da se pogosto ne vidi, kdo je učitelj in kdo učenec. Z držo telesa, obrazom in pogledom učitelj razkrije, v kakšni formi je. Zlasti neodločni učitelji so že na začetku za učence lahka tarča. Učenci ne poznajo sočutja, razumevanja in spoštovanja. Za njih je učitelj uporaben le, če je v dobri formi. Nanje ima izjemen učinek način govora in glas učitelja, saj z njim pomirja ali razburja, jih privablja ali odbija.

Pomemben je ritual na začetku učne ure, ki naj bi bil enoten na celi šoli ali v celi državi, da bi dosegli posebno pozornost in zbranost učencev.

V učilnici

Učencem je učiteljevo strokovno znanje manj pomembno. Povzeli ga bodo, če bodo najprej začutili v učitelju osebo, ki ji je moč zaupati in slediti. Sled, po kateri bodo šli učenci, učitelj tlakuje z vodenjem učnega pogovora in hitrega odzivanja na situacije. Njegov način poučevanja in žar izzoveta učence, da se začnejo zanimati za njegovo strokovno področje. Premalo se zavedamo moči besede v učnem sodelovanju med učiteljem in učencem. Naloga učitelja že dolgo ni več zgolj posredovanje informacij. Organizacija dejavnosti za uporabno znanje omogoča sodoben učni proces, obsegajoč branje in iskanje uporabnih informacij, delo z njimi in kreiranje novih rešitev z ustreznim kratkim zapisom dosežkov z besednim in nebesednim jezikom. Prav s tem imajo učenci največ težav. Utapljajo se v množici informacij. Utapljajo se v zahtevah po ocenah. Utapljajo se v pričakovanju staršev in sveta. Utopično mislijo, da bodo uspeh, zdravje in srečo dosegli brez napora, z neznanjem, s prevarami, ne sočutjem. Za veliko večino je uspeh izobilje materialnih

dobrin, kajti z denarjem se da kupiti celo uspeh, srečo in zdravje. Čista utopija!

Neformalno srečanje z učencem

Učitelj ni učenčev prijatelj, pa naj si za to z učencem še tako prizadevata. Med njima je meja. Če se bosta oba zavedala svojih vlog, bosta postala odlična sodelavca. Učitelj organizira učni proces, v njem sodeluje kot svetovalec in dajalec povratnih informacij o napredku, učenec pa je izvajalec procesa. Kadar in kolikor je to izvedljivo, prinaša velike premike v znanju in usposobljenosti za dejansko življenje.

Zelo dobro je, da se učenec in učitelj v odmoru, na pohodu, vožnji, ob srečanju v kraju neformalno seznanita tudi tako, da se pogovarjata o splošnih, aktualnih stvareh. Tako bosta v resnici spoznala drug drugega 'na globoko' in ustvarila polje zaupanja, da se bosta tudi v učilnici oba lažje učila.

Motivacija

V večini strokovne literature beremo o načinih za zunanjo motivacijo, kar je način, da nekoga z bolj ali manj spretno domisljico porineš v dejavnost. Takšna motivacija je potrebna v času učenja splošnih življenjskih navad. V prvem triletju je to vsekakor zelo uporabno za usvojitve učnih navad in osnovnih odnosov sobivanja v učilnici. Drugo triletje je čas za postopen prehod v tisto drugo, notranjo motivacijo, ki človeku daje vzgib za napredovanje, za veselje nad dosežki, za sočutje, občutljivost, odločanje, vizijo njegovega življenja, prepoznavanje talentov in poslanstva. V tretjem triletju in srednji šoli bi moral vsak učenec vedeti, da prihaja v šolo izključno zato, da napreduje vsak dan v razvoju znanja in osebnosti. Dobro bi bilo zbuditi hvaležnost, da živimo v delu sveta, kjer nam je dostop do izobrazbe omogočen, kar v svetu ni samoumevno. Slovenski učenci velikokrat povedo, da ne bi hodili v šolo, doma jim je bolje. Pregovor »Brez muje se še čevelj ne obuje« še kako velja tudi za čas šolanja. Brez napora ni rezultatov.

Javna podoba

V naši državi vlada kult uspeha in večno mladega telesa. Za uspeh se šteje pred-

Foto: BS

vsem pridobitev prekomerne količine materialnih dobrin, to je čim boljšega avtomobila, stanovanja, telefona, potovanj, oblačil, prestiža ter športnega naprežanja za ohranjanje mladega telesa. Sama uspeha ne merim s temi vatli. Ali se moram torej pretvarjati in sprejeti splošno mnenje? Ali si lahko uspešen, če nisi pristen? Mladi radi uporabljajo besedo 'fejk'. To pomeni, da bodo tak učiteljski ponaredek hitro spregledali. Zjutraj se pogosto vprašam, ali je moj 20 let star pulover iz volne še za obleči. Rada ga imam, topel je, mehek, nežen, prijeten za kožo; ni pa v modni barvi in kroju tega meseca. Gledam svoj telefon, dve leti ga imam, zadošča mojim potrebam in vidim tudi učence, ki se posmehujejo temu 'zastarelemu' modelu. Moji čevlji niso priznanih znamk, so pa usnjeni, udobni. V mnogih razmisljivih tehtam, ali naj svojo naravnost k naravi zamenjam za 'kvazi' uspeh in zunanji izgled spremenim v mučenje, neudobje, nervozo in nesproščenost. Toda vedno se odločim za naravno, ker sem del narave, del neslutene veličastva, pripadam mu, za kar sem hvaležna, in s hvaležnostjo vračam svojemu planetu možnost za preživetje. Svoj talent za besedo poskušam nesebično in prostovoljno deliti s pisanjem, svetovanjem, lektoriranjem, vodenjem dogodkov. Čut za soljudi se učim izpopolnjevati ob dementni mami, ki je v tem stanju ne morem kar preseliti s samotne kmetije v dom za ostarele. Ukvarjam se s tisoč premisleki, enako kot, močno verjamem, veliko mojih stanskih kolegov. Odločno sledim svojim načelom in hočem biti pristna v tem, kar delam in kar sem.

Rezultati

Z učenci v času sobivanja v učilnici ni vedno lahko. Težko sprejmejo nekoga, ki ni velik navdušenec nad potrošniško družbo in odvisen od virtualnega življenja. Težko sprejmejo, da obstajajo in so prepoznavni tudi ljudje, ki niso vsakodnevno aktivni na družabnih omrežjih. Težko je sprejeti, da njihov učitelj ne gleda serij in ne razkriva vseh svojih osebnih stvari ... Sčasoma sprejmejo, da te navdihujejo drugačne vrednote in si to upa celo živeti. Nate se obračajo v najtežjih položajih. Ko pa se srečamo po nekaj letih, praviloma povedo, da so najbolj hvaležni za vse, kar smo v šoli delali izven zahtev učnega načrta. To so bili dejavni pogovori ob aktualnih zgodbah v šoli, lokalni skupnosti, državi, svetu ali ob prebranjem odlomku iz članka, knjige. In kaj jih navdušuje? Naučijo se razmišljati, povedati mnenje, biti strpni do drugačnega mnenja, sprejeti odločitve, govoriti z dobrim namenom, prepoznati škodljivo, najti drugačne rešitve, utihniti in slišati, soočiti se z lastnimi občutki, čustvi, pripadati in biti samoizpolnjen. To je odsev učiteljevega lika v mladi generaciji. V katerem poklicu dosežeš večjo potrditev za svoje prispevanje k razvoju družbe? Učitelji bi se morali tega močno zavedati.

Vizija

Kar je za učitelja zares težko, je veliko, zelo veliko administrativnega dela – neskončno veliko poročil, zapisnikov, načrtov, uradnih zaznamkov ... Če tega ni, nisi naredil ničesar. Učenec potrebuje učiteljev čas, papir pa služi nadzoru, dokazovanju. Ojej, kako malo se zaupa. Ojej, tudi iz tega se da iztržiti

denar. Pa otrok, učenec? Mar ni on bistvo učiteljevega dela? Mar ne potrebuje prav on večine učiteljevega časa?

Kar je za učitelja zares težko, je nepregledna količina papirja za učne načrte in učbenike, delovne zvezke in druga 'navlaka'. Učitelj v razredu potrebuje kratko, jasno in razumljivo preglednico pričakovanih znanj, ki naj bi jih otrok imel, ko bo zaključil razred. Vsa druga priporočila bo vzel v roke, ko bo imel za to razloge. Učitelji veliko časa izgubijo v pregledovanju učnih načrtov (100 strani za en predmet, npr. slovenščino), v razmišljanju, ali to lahko ocenijo, je to mišljeno tako ali tako, kaj točno potem učiti ... Učitelj je strokovnjak in naj se ukvarja z učinkovitim učenjem. Svoj čas naj porabi za načrtovanje dejavnosti in spremljanje razvoja na strokovnem, didaktičnem in vzgojnem področju.

Kar je za učence zares težko, je na eni strani slediti podobi sveta, ki jo vsiljujejo mediji in družba, in na drugi strani podobi, ki jo slika šola. Večina človeških vprašanj se skozi stoletja ne spreminja. Spreminjajo se obleke, metode, načini, celofan življenja, bistvo pa ostaja.

In pot? Revolucija? Da.

Kot pravi de Bono (2015: 23–24), je nova, tiha ali pozitivna oziroma rumena revolucija nenasilna, saj jo izvaja posameznik vsak dan in obsega vseh pet prstov na roki; roki – ustvarjalki človeškega primatstva – od palca do mezinca, in sicer:

- **učinkovitost** – zastavimo, kaj bomo naredili, in naredimo;
- **konstruktivnost** – vse, česar se lotimo, naj bo pozitivno, ustvarjalno in ne uničevalno;
- **spoštovanje** – je način obnašanja do drugih ljudi, obsega vrednote in človeška občutja;
- **samoizpolnjevanje** – je dolžnost posameznika, da se vsak dan v čem izboljša;
- **prispevanje** – je bistvo tihe revolucije, je nenehno prispevanje; količina ni pomembna, tudi majhni prispevki sčasoma sprožijo velik učinek.

Upam, da se srečamo v tihi revoluciji. Učitelji smo postali zato, ker čutimo, da smo svetilniki, ki z močno svetlobo privabljamo in omogočamo premišljeno plovbo skozi še tako razburkano življenje. ◀

Vir

- De Bono, Edward (2015): *Priročnik za pozitivno revolucijo v razmišljanju*. Maribor: Založba Rotis.